

Posudek konzultanta
na rigorózní práci Mgr. Václava Richtera
Poškozený v trestním řízení

I. Významným subjektem trestního řízení a významnou stranou trestního řízení je poškozený. Součástí trestního řízení je také rozhodování o náhradě škody – adhezní řízení. Ochrana osoby poškozené trestným činem a široká možnost poškozeného uplatnit v trestním řízení nárok na náhradu škody – to jsou atributy moderního trestního procesu.

Předložená rigorózní práce je tedy svým tématem věnována aktuální otázce legislativy i aplikační praxe. Nelze než souhlasit s tvrzením rigorozanta (str. 1), že poškozenému by měla být v trestním řízení věnována větší pozornost především proto, že se jedná o osobu, která byla protiprávním jednáním pachatele zasažena nejintenzivněji, a také proto, že v minulosti jí nebyla ze strany zákonodárce věnována dostatečná pozornost.

Za cíl své rigorózní práce si autor vytyčila popis platné právní úpravy postavení poškozeného, rozbor jeho procesních práv, zejména institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného, vymezení pojmu adhezního řízení a zhodnocení účinnosti té části trestního řádu, která upravuje rozhodování o náhradě škody a také problematiku výslechu svědka - poškozeného. Podle mého názoru rigorozant vytyčený cíl splnil a rigorózní práci zpracoval na velmi pěkné odborné i literární úrovni.

Rigorózní práce se skládá z úvodu, ve kterém autor vysvětluje cíl své práce a obecně charakterizuje aktuálnost tématu, deseti kapitol zpravidla podrobněji strukturovaných a závěru, ve kterém uvádí veškeré náměty ke zdokonalení platné právní úpravy.

Obsahem prvních kapitol je vymezení pojmu poškozeného, rozbor jeho procesních práv a vymezení pojmu adhezního řízení. Na tyto kapitoly navazuje pojednání o výslechu poškozeného – svědka v trestním řízení (kapitola 7), pojmu oběti trestné činnosti a o jejím odškodnění podle zvláštního zákona (kapitola 8) a dvě srovnávací kapitoly o právním postavení poškozeného ve slovenské a polské právní úpravě.

Osnova práce je logická, jednotlivé kapitoly na sebe vhodně navazují.

Autor vypracoval práci na podkladě dostatečného počtu odborných literárních pramenů, s kterými kreativně pracoval. Práci zhodnocují i přílohy, jimiž jsou statistické údaje o aplikaci zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, vzor dohody o narovnání podle § 309 tr. řádu a fotografie ilustračních loutek Jája a Pája používaných ve výslechové praxi při výslechu poškozených malých dětí.

Autor vhodně a v dostatečné míře používal ustálenou judikaturu obecných soudů a pracoval i s judikaturou Ústavního soudu.

II. Podstatou rigorózní práce jsou partie pojednávající o procesních právech poškozeného zejména ve vztahu k institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného, kapitoly rozebírající uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení a kapitola o výslechu poškozeného – svědka v trestním řízení.

Autor rozebírá platnou právní úpravu a nevyhýbá se ani sporným otázkám. Výklad je dostatečně podrobný, ale obecně srozumitelný.

V kapitole sedmé „Výslech osoby svědka – poškozeného“ autor přesahuje téma vymezené názvem rigorózní práce o souvislosti kriminalistické (taktika výslechu poškozeného, psychologické předpoklady výslechu, materiální a organizační příprava výslechu, průběh výslechu) i viktimologické. V této kapitole autor uvádí i zvláštnosti výslechu různých kategorií poškozených (nezletilí poškození, zvláštnosti výslechu starých osob, nemocných osob i zvláštnosti výslechu poškozených jednotlivými druhy trestných činů (krádež, loupež, vražda, sexuální delikty). Na str. 84-85 autor popisuje výslech osoby mladší patnácti let o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj (§ 102 tr. řádu). Uvádí, které osoby musí být výslechu přítomny. Není zde uveden obhájce obviněného, přestože jeho přítomnost je nutná. K této otázce bude vhodné se vyjádřit při ústní obhajobě.

O samostatném přístupu autora svědčí i četné návrhy ke zdokonalení platné právní úpravy.

V této spojitosti poukazuje na diskriminační charakter ustanovení § 44 odst. 2 tr. řádu, které umožňuje účelové vyloučení poškozeného z možnosti uplatnit nárok na náhradu škody. Kriticky se vyjadřuje také k právu poškozeného na informace, k okolnosti, že poškozený není oprávněn podat odpor proti trestnímu příkazu, samosoudce není povinen vyrozumět poškozeného o záměru vydat ve věci trestní příkaz, že poškozený nemá právo být vyrozuměn o skončení vyšetřování, v řízení před soudem nemá možnost provést důkaz jako ostatní strany (problematika § 215 odst. 2 tr. řádu). Navrhuje také zdokonalení institutu souhlasu poškozeného s trestním stíháním. Doporučuje, aby tento souhlas nebyl vázán na požadavek příbuzenského vztahu mezi poškozeným a pachatelem trestného činu.

III. Závěrem shrnuji: Rigorózní práce Mgr. Václava Richtera je plně způsobilá k ústní obhajobě. Kandidát vytvořil velmi působivý odborný text na dané téma, prokázal hlubší teoretické znalosti a také bezpečnou orientaci v praktických otázkách.

Při ústní obhajobě doporučuji věnovat pozornost podnětu obsaženému v posudku konzultanta a dále otázkám:

Je možné v adhezním řízení uplatnit instituty známé z občanského soudního řízení (vzájemný návrh, námitka započtení, smír, uznání nároku) ?

Jaké jsou možnosti zlepšení postavení poškozeného v trestním řízení de lege ferenda ?

V Praze 9. února 2008

Doc. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.,
konzultant